

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญ และที่มาของปัญหา

เป้าหมายหลักของการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2553) การที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตาม วัตถุประสงค์ดังกล่าวต้องอาศัยครูผู้สอนที่มีทักษะในการจัดการเรียนรู้ มีเจตคติต่อวิชาชีพครูที่ดี มีแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์สูง โดยเฉพาะในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะแห่งอนาคตใหม่ที่ครูควรมีทักษะและคุณลักษณะที่ รองรับเข้าถึงเพื่อสร้างนวัตกรรมบริหารจัดการชั้นเรียนแนวใหม่ ในอันที่จะพัฒนาผู้เรียนที่เยาวชนในยุคใหม่ได้ อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สอดคล้องหลักการจัดการศึกษาตาม มาตรา 22 ที่ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการ จัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ สำหรับจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนต้องเน้นด้านความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้เรียน ส่วนแนวทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนประกอบด้วย 2 ด้านคือ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล โดยแนวทางในด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1. โรงเรียนต้องจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสามารถ ทักษะ และ คุณลักษณะที่เป็นจุดเน้น พร้อมทั้งผลักดัน ส่งเสริม ให้ครูผู้สอนออกแบบและจัดการเรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจ เต็มศักยภาพของผู้เรียน 2. การจัดการเรียนรู้พึงจัดให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เน้นการปฏิบัติจริงทั้งใน และนอกห้องเรียน โดยจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของเวลาเรียน 3. ใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียนและเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ 4. แสวงหาความร่วมมือจากชุมชน จัดแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาร่วมในการจัดการเรียนรู้ 5. ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ ตลอดจนกำกับ ดูแล นิเทศการจัดการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอและนำผลการนิเทศมาปรับปรุงพัฒนา การเรียนการสอนของครู ส่วนด้านการวัดและประเมินผลคือ ครูทุกคนวัดผลและประเมินผลผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามจุดเน้นด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เน้นการประเมินสภาพจริง ใช้ผลการประเมินพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และรายงานคุณภาพผู้เรียนตามจุดเน้นอย่างเป็นระบบ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553:2) ตามแนวทางการพัฒนาดังกล่าวข้างต้น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงมีความจำเป็นกับการจัดการเรียนรู้ ดังที่ ขวลิต ชูกำแพง (2551 : 49) ได้กล่าวไว้ว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจำเป็นต้องใช้ลักษณะกระบวนการ เทคนิค วิธีการทั้งหมดในการจัดทำหลักสูตร การจัดเนื้อหาสาระและประมวลประสบการณ์ในหลักสูตรที่จัดทำขึ้นมา เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของผู้เรียนโรงเรียน ชุมชน สังคม และจะยังตอบสนองต่อความต้องการมากที่สุดหากหลักสูตรนั้นสร้างขึ้นสำหรับใช้ในชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใด

งานแกะสลักไม้ ถือว่าเป็นงานศิลปกรรมที่เก่าแก่ประเภทหนึ่ง ปรากฏอยู่ทุกยุคทุกสมัย ในภูมิภาคต่างๆของประเทศไทยมีช่างแกะสลักที่มีฝีมือได้สร้าง สรรค์ผลงานขึ้น มาเป็นจำนวนมาก ช่างแกะสลักไม้ สามารถสืบทอด ศิลปวัฒนธรรม ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ของแต่ละชุมชนลงบนแผ่นไม้ อาทิ เช่น ศิลปะไม้แกะสลักของล้านนา เป็นงานศิลปวัฒนธรรมที่เก่าแก่ มีเอกลักษณ์และมีคุณค่า ควรแก่การภาคภูมิใจสำหรับชาวล้านนาเอง งานแกะสลักไม้ จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของ วัฒนธรรมล้านนาที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี การทำมาหากิน ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวล้านนา ที่ผูกพันอยู่กับธรรมชาติ พุงนา ป่าไม้ ซึ่งจะพบเห็นกันได้ทั่วไปในปัจจุบันในสถานที่สำคัญทางศาสนา บ้านเรือนที่อยู่อาศัยหรือเครื่องใช้สอยในชีวิตประจำวัน ตลอดจน การอนุรักษ์ สืบสานถ่ายทอด เป็นวัฒนธรรมทางด้าน ศิลปะแขนงหนึ่งในกระบวนการของไทยได้จำแนกแยกแยะงานช่างได้มากมาย อำเภอหางดงอยู่ทางทิศใต้ของตัวเมืองเชียงใหม่ ที่อำเภอหางดงมีหมู่บ้านหัตถกรรมบ้านถวายเป็นไปด้วยงานไม้ งานแกะสลัก ของที่ระลึก ได้รับการยกย่องว่าเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย หมู่บ้านหัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านถวาย อยู่ในตำบลขุนคง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้หมู่บ้านถวายเป็นแหล่งที่ผลิตสินค้าหัตถกรรมไม้แกะสลักที่เป็นที่รู้จักและยอมรับจากทั่วโลก และได้เผยแพร่จนเป็นที่รู้จักของชาวไทยและชาวต่างประเทศเอกลักษณ์ของสินค้าบ้านถวายคือเป็นสินค้าที่ทำด้วยมือเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน ซึ่งสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานจากรุ่นสู่รุ่น และได้รับเกียรติให้เป็นหมู่บ้าน OTOP นำร่องแห่งแรกของประเทศไทย

การศึกษาและการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ก่อนที่จะสูญหายไป ยังเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เน้นสำนึกและการแสดงออกของกลุ่มคนในท้องถิ่นเป็นหลัก โดยพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างภาพรวมแห่งอดีต และสามารถเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบันได้ โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนได้ยกระดับการทำภารกิจของตนเองให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรมกระตุ้นการสร้างการมีส่วนร่วมในการสืบค้น สืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยครู นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าของภูมิปัญญา สามารถสร้างการเรียนรู้ และระบบการคิดด้วยวิธีการเชิงวิจัยปฏิบัติการ การฝึกคิด ฝึกทำ แก้ปัญหา และการพัฒนาตนเองได้ดีขึ้น รวมทั้งการใช้ทักษะการมีส่วนร่วมในชุมชนหมู่บ้านของตนเอง ซึ่งเป็นประสบการณ์สำคัญของนักเรียน ที่ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนในกลุ่ม เพื่อนต่างกลุ่ม ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าของภูมิปัญญา ทุกกลุ่มได้สร้างความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีระหว่างกัน เป็นการระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาพัฒนาการเรียนการสอนและการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นบรรยากาศของการสร้างคุณภาพชีวิต และการยกระดับการเรียนรู้ไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชนที่กว้างขวางต่อไปเพื่อการเป็นตัวอย่างของการคืนพื้นที่การจัดการศึกษาให้กับชุมชนและทำให้รูปแบบความร่วมมือการจัดการศึกษาแบบวัด-บ้าน-โรงเรียน กลับมาสู่สังคมไทยอีกครั้งหนึ่ง เพราะชุมชนเป็นผู้ร่วมคิดร่วมออกแบบทั้งหลักสูตรเนื้อหา และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยมองเป้าหมายหลักไปที่ผู้เรียนคือ

เด็ก และพยายามจะสร้างสรรค์ความสุขให้กับการเรียนรู้ และใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้มากกว่าการก้าวหน้าทางความรู้เพียงอย่างเดียว มีการออกแบบการเรียนการสอนที่ตอบสนองผู้เรียนเป็นหลัก นำทั้งความรู้ของภูมิปัญญาชุมชนมาบูรณาการกับความรู้ใหม่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ นับเป็นหนึ่งในพื้นที่ต้นแบบและหนึ่งในแนวทางการแก้ปัญหาเชิงนโยบาย ด้านการจัดการโรงเรียนขนาดเล็กของกระทรวงศึกษา โดยไม่ต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก แต่สามารถขยายผลและใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งภายหลังโครงการวิจัยจบลงไปแล้วถึงปัจจุบัน ได้ก่อให้เกิดกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายร่วมกันในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดอื่น ที่แลกเปลี่ยนความรู้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน

จากปัญหาและความต้องการของชุมชนที่พบข้างต้นนั้น ทีมนักวิจัยจึงมีแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น “การจัดการเรียนรู้การแกะสลักไม้ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ” พร้อมกับจัดทำสื่อประสมที่ใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอน การจัดอบรม โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับปราชญ์ชุมชน ตัวแทนโรงเรียน ถอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้การแกะสลักไม้ สร้างหลักสูตรท้องถิ่นสร้างสื่อประสมจากหลักสูตรที่สร้างขึ้น รวมถึงการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนในชุมชนและผู้สนใจ โดยเริ่มจากการสร้างความตระหนักของคนในชุมชน โดยสร้างเครือข่ายในกลุ่มชุมชน และเป็นหนึ่งในพื้นที่ต้นแบบเพื่อสร้างแนวทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาบูรณาการกับความรู้ใหม่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และกลุ่มชุมชนเองก็ให้ความสนใจในการใช้ระบบสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ จนนำไปสู่ความเข้มแข็งและทำให้เกิดการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อผลิตสื่อประสมตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การจัดการเรียนรู้การแกะสลักไม้ สำหรับโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย และ โรงเรียนในชุมชน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

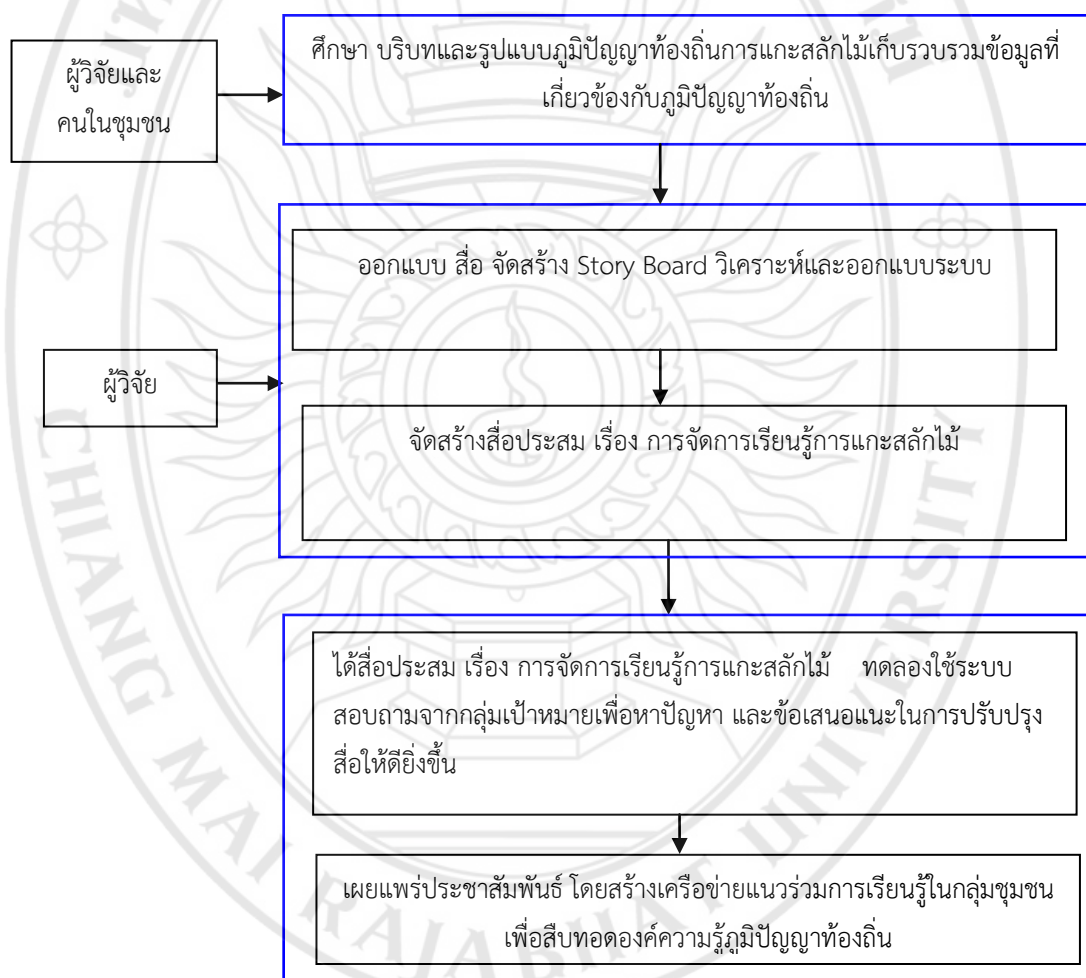
1.2.2 เพื่อศึกษาผลความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้สื่อประสมตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การจัดการเรียนรู้การแกะสลักไม้ สำหรับโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย และ โรงเรียนในชุมชน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

1.2.3 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยสื่อประสมตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การจัดการเรียนรู้การแกะสลักไม้ สำหรับโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย และ โรงเรียนในชุมชน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

1.3 กรอบแนวความคิดของการวิจัย

โครงการวิจัยจะใช้กระบวนการวิจัย สร้างชุดความรู้ สร้างกระบวนการเรียนรู้ แนวทางในการสร้างรูปแบบของสื่อการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นฐานการผลิตในชุมชน สร้างสื่อการเรียนรู้ เพื่อนำเผยแพร่ รวมทั้งเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมกันหาแนวทางให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไข โดยเฉพาะกลุ่มชุมชนนับว่าเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก ต่อการพัฒนาชุมชนและ

ของประเทศชาติ โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนได้ยกระดับการทำภารกิจของตนเองให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรม กระตุ้นการสร้างการมีส่วนร่วมในการสืบค้น สืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยครู นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าของ ภูมิปัญญาในแต่ละหมู่บ้าน สามารถสร้างการเรียนรู้ และระบบการคิด ด้วยวิธีการเชิงวิจัยปฏิบัติการ การฝึกคิด ฝึกทำ แก้ปัญหา และการพัฒนาตนเองได้ดีขึ้น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำและให้บริการข้อมูลสารสนเทศ ด้วยการเผยแพร่สื่อมัลติมีเดียเพื่อสร้างเป็น เครือข่ายแนวร่วม ในชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เป็นต้นแบบให้กับกลุ่มชุมชนและประชาชน ทั่วไปในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

เป็นการศึกษาบริบทพื้นที่ชุมชนบ้านถวายเป็นอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาและสำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่วิจัย สำรวจโดยการสังเกต สอบถาม จากผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ชุมชนบ้านถวายเป็นอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งการสำรวจจะดำเนินการโดยนักศึกษาและคณะผู้วิจัยจะเข้าไปสัมภาษณ์และพูดคุยกับชาวบ้าน รวมทั้งสังเกตการณ์กระบวนการผลิต การสรรสร้างชิ้นงานโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านถวายเป็นตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นระยะเวลา 1 ปี โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อหาแนวทางการจัดการที่เหมาะสม จัดเวทีการสร้างจิตสำนึกให้กับชุมชนนำรูปแบบที่ได้จากการจัดเวทีไปสู่การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในพื้นที่พื้นที่ชุมชนบ้านถวายเป็นตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ซึ่งจะประกอบด้วย ขอบเขตทางด้านประชากร ขอบเขตทางด้านเวลา ขอบเขตทางพื้นที่ และขอบเขตของระบบงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ คือนักเรียน โรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย

1.4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกศึกษาจากประชากรที่มีลักษณะตรงตามวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา เพื่อให้ได้บุคคลที่สามารถให้ข้อมูลตรงตามที่ต้องการ และมีส่วนได้เสียกับผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญ เป็นตัวแทนกลุ่มแกะสลักไม้ จำนวน 5 คน กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย ที่เรียนในหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การจัดการเรียนรู้การแกะสลักไม้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 28 คน

1.4.2 ขอบเขตด้านเวลาของการวิจัย การวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยทั้งสิ้นเป็นระยะเวลา 1 ปี

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ พื้นที่ชุมชนบ้านถวายเป็นตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

1.4.4 ขอบเขตของระบบ คือ สื่อประสมตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การจัดการเรียนรู้การแกะสลักไม้ สำหรับโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย และ โรงเรียนในชุมชน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1.5.1 ได้สื่อประสมตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การจัดการเรียนรู้การแกะสลักไม้ สำหรับโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย และ โรงเรียนในชุมชน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

1.5.2 ได้ผลความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้สื่อประสมตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การจัดการเรียนรู้การแกะสลักไม้ สำหรับโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย และ โรงเรียนในชุมชน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

1.5.3 ได้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยสื่อประสมตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การจัดการเรียนรู้การแกะสลักไม้ สำหรับโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย และ โรงเรียนในชุมชน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

สื่อประสม หมายถึง สื่อประสมตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การจัดการเรียนรู้การแกะสลักไม้ สำหรับโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย และ โรงเรียนในชุมชน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่ได้คิดค้น ประยุกต์ มาจากสภาพแวดล้อม ชุมชน ทรัพยากร รวมทั้งบุคลากรและความสนใจความสามารถของนักเรียน

การแกะสลัก หมายถึง เจียร ถาก ตัด แต่ง ดุน ขุด หรือขีดวัสดุบางชนิด ให้เกิดสิ่งประดิษฐ์ หรือลวดลายที่สวยงามตามที่ออกแบบสร้างสรรค์ไว้ มีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นงานศิลปะหรืองานตกแต่ง